

lésből, hogy a gyermek érdeklődik az elbeszélés vége iránt. Az elbeszélés folyamán hangulat s a hangulatból vágy támad a gyermekben, amely kielégítést keres az elbeszélés befejezésében. Ez a vágy a gyermekben, különösen a felnőttbb gyermekben igen erős, s ehhez a vágyhoz a gyermek a részleteket mind viszonyítja, egyszóval az egészet végigkoncipiálja. Éppen ezért nem szereti az elbeszélő versben vagy olvasmányban a megszakítást, a töredéket. A megszakítással elűtik őt vágyának mielőbbi kielégítésétől; s a megszakítások leronthatják a keletkezett hangulatot. Hangulat nélkül pedig a szép tárgy a gyermeknek éppúgy nem szép, mint a felnőttnek nem az.

Mindazáltal az elbeszélések keltette esztétikai érdeklődésben is tapasztalható a gyermeknek tapadása a részletekhez, vagyis ugyanaz a jelenség, amit a téri szép szemléletek észleltem. (...) A gyermek érdeklődésének ezen sajátosságát számos eset bizonyítja. Álljon itt néhány megfigyelés.

Egy 10 éves kisleány tanulta „Jónás és a cethal” történetét. Közben ezt kérdezte: „Hogyan tudott Jónás ki-mászni a cethal torkából?” Mielőtt felelhettem volna, ő maga így magyarázta: „Bizonyosan ásított a hal s akkor ugrott ki Jónás!” Majd meg ezt kérdezte: „Lehetett-e sétálni a hal gyomrában? Volt-e Jónásnál gyufa, amivel világított?”

Ugyanezen kisleánynak a honfoglalás nagy történetét mondtam el. Amint befejeztem, egészen váratlanul azt kérdezi: „De, ugy-e, azt a gyönyörű fehér lovat nem bántották azért?”

Ádám történeténél pedig azt kérdezte, volt-e Ádám pólyásbaba?

Úgy látszik, hogy a gyermek érdeklődésének a részletekhez tapadása törvényszerű erővel hat.

TIE – dokumentumok a közelmúltból

Kaposi László

2000. október 13-14-én került sor az I. Országos Színházi Nevelési Konferenciára, amely egyben a Színházi Nevelés Hete programsorozat nyitó eseménye volt.

A történelmi hűség kedvéért és a későbbi kutatások támogatása miatt tesszük közzé az alábbi dokumentumokat. Ezek szerint volt már nálunk egy országos tanácskozás, ami a színházi neveléssel, ezen belül hangsúlyosan a Theatre in Education – az angol elnevezés ismert rövidítésével élve: a TIE – hazai helyzetével és lehetőségeivel foglalkozott. Ennek a rendezvénynek a létrejötté (mint a területen végzett tevékenység ezredvégi hazai reneszánsza) a Kerekasztal Színházi Nevelési Központ munkájának volt köszönhető. Az anyagi feltételeket a Soros Alapítvány biztosította. Az 1997. január 17-én Gödöllőn tartott munkakonferencia több dokumentumot készített és fogadott el.

I. 1997

1. Definíciók

A résztvevők megpróbálkoztak a TIE, illetve egyes színházi formák fogalmi körülírásával:

Beavatósínház

A darab kiválasztott jeleneteinek előadását a rendező (vagy erre a feladatra kijelölt színházi szakember) értelmező magyarázatai szakítják meg. Az értelmezések a darab egyes szituációinak, motívumainak, figuráinak stb. teljesebb megvilágítását célozzák.

Rendhagyó irodalmi óra

Többnyire nem az iskola tanárai, hanem előadóművész(-ek) által tartott irodalomóra, amely a színeset, a vers- és prózamondás, a dalművészet, a zene elemeit használja fel. A gyakorlatban általában szerkesztett műsorok tanórai előadását jelenti.

A nézők bevonására építő gyermekszínházi előadások

A darab bizonyos pontjain a szereplők tanácsokat kérnek a nézőtérben ülő gyerekektől. Általában az előadás résztvevői ettől még nem kerülnek valós döntési helyzetekbe, „nem dönthetnek másként”, mint ahogy a produkció létrehozói azt eleve behatárolják. Gyakori a nézők egy részének felhívása a színpadra, majd ahogy dramaturgiailag szükségtelenné válik jelenlétük, időnként erőszakos visszatérésük ülőhelyeikre. (A gyermeklélektani szakirodalom szerint a művészi élmény létrejöttéhez és befogadásához nem feltétlenül szükséges a gyermek fizikai aktivitása.)

Theatre in Education

A TIE a fenti módszerekkel szemben:

- valós döntési helyzeteket kínál: a foglalkozás tartalmi része, és az alkalmazott munkaformák is változhatnak a gyerekek véleményétől, döntéseitől függően;
- a színházi részeknél nem kívánja fizikailag aktivizálni a résztvevőket;
- a színházat a művészi élmény nyújtása mellett problémafelvető funkcióval alkalmazza;
- a fentiekkel együtt lehetővé tudja tenni a cselekvésben is megjelenő érzelmi bevonódást, ezzel egyidejűleg az értelmi feldolgozást.

2. Helyzetértékelés

A konferencia résztvevői megalkottak és elfogadtak egy dokumentumot, ami a TIE hazai helyzetével és lehetőségeivel foglalkozott. (A dokumentumot megküldték mindazon szervezeteknek, amelyek a színházi nevelésben ezidőtájt érintettek voltak. Választ sehonnan nem kaptak.) Az írás bevezetőjéből idézzük az alábbiakat:

A színházi eszközökkel, drámapedagógiai módszerekkel végzett nevelés Európa sok országában ismert válfajának hazai terjedése érdekében az egyesületi fenntartású gödöllői társulat – az említett projekt részeként – konferenciát rendezett 1997. január 17-én a TIE-módszert alkalmazó vagy alkalmazni kívánó társulatok vezetői, szervezői, a társulatokat befogadó intézmények, a szakmai szervezetek képviselői számára.

Öt működő, létező vagy éppen alakulóban lévő társulat vezetői jelentek meg, rajtuk kívül a fővárosi szervező-koordinációs munkát végző Budapesti Drámapedagógiai Központ és az országos méretekben tevékenykedő szakmai szervezet, a Magyar Drámapedagógiai Társaság is vezetői szinten képviseltette magát.

A tanácskozás egyik eredményének tekinthető a résztvevők által összeállított, az egyes helyi lehetőségeket részletező, továbbá az utak, tervek mellett a gondokat, problémákat is tartalmazó szakanyag, amely részletes tájékoztatást ad a módszer jelenlegi hazai helyzetéről. A működési, szervezési és személyi feltételek, a szakmai elképzelések ismertetése ugyanúgy részét képezi a dokumentációnak, mint a rendelkezésre álló és a szükséges anyagi feltételek elemzése.

A konferencia tapasztalatainak „lepárlása” elsősorban a résztvevők feladata, de reméljük, hogy a rendelkezésre bocsájtott dokumentáción keresztül ehhez mások is hozzájárulnak majd. Addig is örömmel szolgálunk néhány olyan észrevétellel, amelyek a januári rendezvényen fogalmazódnak meg sokunkban:

- a TIE, a színházi nevelés (angol eredetű) módszere bizonyított Magyarországon is – nagy igény van a TIE-tevékenységre (több társulatnak már nem az igények felkeltése, hanem azok kielégítése a fő feladata);
- az öt társulat a TIE-társulatok szervezési lehetőségeinek jóformán teljes körét reprezentálja: a fővárosban bejegyzett, megyei jogú városban tevékenykedő, kisvárosban dolgozó, egyetlen középiskolára épülő csoportok vezetői is részt vettek a gödöllői tanácskozáson;
- a tanácskozáson résztvevő öt társulat jelentősen eltérő utakat jár – mégis elemi szinten közös a társulatok vezetőinek értékrendje, gondolkodása;
- *anyagiakról*: az öt társulat munkájához szükséges összeg *együttesen* sem teszi ki egy közepes anyagi körülmények között dolgozó kőszínház *egyetlen* produkciójának előállítási költségét sem – ezzel szemben a TIE-társulatok évi előadásszáma külön-külön is sokszorosára annak, ahányszor egy produkció műsorra kerül a hivatásos színházi rendszerben (csak példaként említjük, hogy a Kerekasztal Színházi Nevelési Központ az előző évben 267 komplex foglalkozást tartott);
- *ezen a napon csak kis pénzekről esett szó*;
- a társulatok sokat tesznek (anyagi-technikai) létfeltételeik biztosításáért, megteremtéséért – a dokumentációban olvasható számítások és összegek a *hiányzó* anyagiakra vonatkoznak (ott is csak józan mérlegeléssel).

A TIE társulati hálózat kiépítésének támogatása – jelenleg – nem fér bele egyetlen pályázati kiírás feltételei közé sem.

A művészet-oktatás-művelődés közötti határterületen járunk – mindenkinek rokonszenvesek vagyunk, de senki nem vállal bennünket.

A remény él: hátha előbb-utóbb valakinek fontossá válnak a színházi nevelés hazai úttörői, talán előbb-utóbb változik a helyzet, miszerint színész-drámatanárok magas színvonalat és nagy előadásszámot hozó társulatai gazdátlanul, amatőr körülmények között dolgoznak.

Gazdát keres a magyarországi színházi nevelés...

Eddig az idézet három évvel ezelőttről.

II. 2000

2000-ben – az októberi konferencián, ahol a műfaji sajátosságok miatt az előadások mellett természetesen bemutató foglalkozásokat is láthattak az érdeklődők – a fenti definíciók ellenére együtt jelent meg a színházi nevelés több irányzata, formai-tartalmi lehetősége. Békésen megfért egymás mellett a maga műfajában színvonalas beavató színházi tevékenység, a nézőt aktivizáló bábelőadás, a dramatikus módszereket és színházi elemeket egyaránt alkalmazó műhelymunka és a színházi nevelési társulatok tevékenysége. A konferencián elhangzott előadásomban ebből a kiterjesztett megközelítésből indultam ki:

A színházi nevelés itt és most – ünnepel.

Fontos ez az ünnep, ez az egyhetes program, ami lehetőség helyzetünk felmérésére, foglalkozhatunk múltunkkal, taglalhatjuk jelenünket, eredményeinket és kudarcainkat, gondjainkat és örömeinket, beszélhetünk a jövőről, vágyotról és a „félről”, néha rettegettről, esetleg vázolhatjuk is azt.

A színházi nevelés itt és most – van, létezik.

A színházi nevelés talán legnagyobb eredménye éppen ez, hogy van, hogy képes létezni.

Pedig minden ellene mond ennek, ellene sok szinten és minőségben, időben és térben: ellene a hivatali és hatósági trendek, a hivatali és hatósági felelőtlenség, ellene az erős művész-, illetve tanárlobbik érdekérvényesítése: „ez nem művészet”, „ez nem pedagógia”; s az elutasítás mindenkori indoka persze további variációkban is megfogalmazható: nem kell, mert ez művészet **és** pedagógia, ez nem kell, mert az **és**-sel bekapcsol más területet, miközben korunkban a **vagy**-ra épül a rendszer, a kiszorítósdira, arra, hogy a saját érdek miatt a másik terület fontosságát elismerni vétek, öngól.

De az is lehet, hogy a két terület, művészet és pedagógia egymás mellé helyezése, együttes felkínálása önmagában is botrány: elképzelhető, hogy sokak számára ennek van egy olyan üzenete, hogy az érintett területek a gyerek és fiatal esetében önmagukban nem kielégítőek, nem elég erősek, szükség van a másokra is. S ez már elemi érdekeket sért. A határsértő persze megkapja a magáét: nem a kegyelemdőfést, hanem a *szintentartásnak nevezett* lassú halált, afféle megnyújtott haláltusát.

Mielőtt teljes lesz a világvége kép – hangsúlyozom, hogy *létezőnk*...

Mégpedig sokféle formában. A színházi nevelés magába foglalja a színházi nevelési társulatok munkáját, a beavató színházi formákban dolgozók tevékenységét, a színvonalas interaktív gyerekszínházi munkát, a különféle keretek között végzett dramatikus játszóházi programokat, s érinti, gyakran fedi a művészetpedagógusok (ezen belül kiemelten: drámapedagógusok, gyermekszínházi, gyermek bábos csoportvezetők) formai gazdagságban létező tevékenységét.

Ez a sokféleség évtizedek óta a helyét keresi. Ez a sokféleség évtizedek óta a helyéért kénytelen – hol szervezkedni, hol harcolni, hol kérincselni, hol megalázkodni, hol sorba állni, hol... folytatható lenne, de nem – a lényeg: *nincs otthon*.

Ez a konferencia várhatóan meg- és felmutatja azt, hogy munkánknak több évszázados múltja van, várhatóan igazolja azt, hogy ami nálunk a színházi nevelés terén létezik, az sajátosan magyar, de az összevetés a nemzetközi tapasztalatokkal felmutathatja, hogy értékeink révén ezen a területen már régóta Európában vagyunk, ha nem lenne ott a

magyar nyelv mindenkori korlátja (ami csak az üzletileg rentábilis dolgoknál dől le), akkor többen jönnének ide tanulni, tanulmányozni a magyar színházi nevelés eredményeit.

Létezünk...

De egyetlen színház sem indított színházi nevelési tagozatot, egyetlen felsőoktatási intézményben sem lehet nappalisként szakként felvenni pl. a drámát, a művészképző felsőoktatási intézmény csak résznyire nyit, de rögtön rá is szorítja az ajtót a belépő lábára.

2000-ben újfent számtannal kellett befejezni:

„A Kerekasztal társulata az utóbbi években 10 millió alatti költségvetésből évente 170 alkalommal játszik – s mellette tanít, szóban, képen, írásban: tanfolyamokon, azzal, hogy oktató videofilmeket készít, hogy könyvsorozatot ad ki, ezeket forgalmazza. Ha a hazai megyék számával beszorozzuk, akkor a Kerekasztalhoz hasonló tevékenységet folytató társulatok országos, területi ellátó hálózata sokkal kevesebb pénzből hozható létre, mint amennyibe a legkisebb színházak működése kerül. Az előadásszám, a színházi találkozások (ráadásul *más típusú* találkozások) száma pedig hatványozottan több lehetne: más nagyságrend, hiszen ezekben mérhető. Nos, nem állnak sorban a pénzt osztó hivatalok, hogy megfinanszírozzák ezt a rendszert....”

És sajnos ismét az 1997-es gödöllői dokumentum záró sorai következtek, miszerint:

„Gazdát keres a magyarországi színházi nevelés...”